މާލެ އިސްލާމްވި އަހަރާ މެދު - ޙަސަން އަޙްމަދު މަނިކުގެ ލިޔުއްވުމާ ދޮގުތޯ…

މުހައްމަދު ވަހީދު ނަދްވީ

ތައާރަފު

ޙަސަން އަޙްމަދު މަނިކު -އާންމު ނަމުންނަމަ ކޮޓި ޙަސަން މަނިކަކީ ދިވެހި ތާރީޚާ ބެހޭ ގޮތުން ހިސާބަކަށް ލިޔުއްވި ބޭފުޅެކެވެ. ދިވެހި ތާރީޚުގެ ބައެއް ކުރުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. މިގޮތުން ޙަސަން މަނިކު ލިޔުއްވާފައިވާ އެއް ލިޔުއްވުމަކީ ރާއްޖެ އިސްލާމްވި އަހަރާ ބަހުސްކޮށް ލިޔުއްވާފައިވާ ލިޔުއްވުމެވެ. މި ލިޔުއްވުމުގައި އޭނަ ނިންމަވާފައިވާ ނަތީޖާއަކީ: ރާއްޖެ އިސްލާމްވީ މީލާދީ ގޮތުން 1147 ވަނަ އަހަރު ކަމުގައެވެ. (ދަފްތަރު 57، ސ.14)

ރާއްޖެ އިސްލާމްވި ތާރީޚު ކަނޑައެޅުއްވުމުގައި ޙަސަން މަނިކު އާދަގެ ބަޔާން ނިސްބަތް ކުރައްވަނީ ޙަސަން ތާޖުއްދީނަށެވެ. ނަމަވެސް އާދަގެ މަޢުލޫމާތުގައި ބަލާލާއިރު ނުވެއެވެ.! އެހެންކަމުން ޙަސަން ތާޖުއްދީން އެގޮތަށް ލިޔުއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ ތާރީޚު ފޮތުގެ ނުސްޚާއަކު އޮތް ކޮން ކޮޕީއެއްގައި ކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

ޙަސަން މަނިކުގެ "ބަހުސް" ބިނާ ކުރައްވާފައި އޮތީ ހަމައެކަނި ތާޖުއްދީނަށެވެ. ތާޖުއްދީނުގެ ފޮތަކީ ރާއްޖެ އިސްލާމްވިތާ ގާތްގަނޑަކަށް 568 އަހަރު ފަހުގެ ފޮތެކެވެ. އެ ފޮތަކީ މި ޤައުމުގެ ފުރަތަމަ ސޯސް އެއްވެސް ނޫނެވެ. ދިރާސާވެރިން ކުރިމަތިލާ އެ ޤައުމުގެ ފުރަތަމަ ސޯސް އަދި އިސްލާމްވީ ދުވަހު ޤައުމުގެ އެކުލަވާލެވުނު ޤަދީމީ ލިޔުން ކަމަށް ބަލައިގަނެވެ. މި ސޯސް ޙަސަން މަނިކުގެ މަޢުލޫމާތުގައެއް ނުވެ. އެހެން ކަމުން ޙަސަން މަނިކުގެ މަޢުލޫމާތުގައި ދިރާސާއެއް ނުވެ. ހިތާމައެވެ.

ބަހުސް

ޙަސަން މަނިކު -ރާއްޖެ އިސްލާމްވި ތާރީޚު ކަނޑައެޅުއްވުމުގައި- އެކަން ނިސްބަތް ކުރައްވަނީ ޙަސަން ތާޖުއްދީނުގެ ތާރީޚު ފޮތަށެވެ.

ލިޔުއްވަނީ:

އަލްފާޟިލް ޙަސަން ތާޖުއްދީނު އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވި ދިވެހި ތާރީޚުގައި ބަޔާން ކުރައްވަނީ ރާއްޖެ އިސްލާމްވީ ބަޣްދާދުގައި ހުންނެވި ޚަލީފާ މުޤްތަފީ ލިއަމްރިﷲ ގެ ޚަލީފާ ކަމުގެ 11 ވަނަ އަހަރުގައި ކަމުގައެވެ.(ކުރީގެ ޙަވާލާ، އެ ސަފުހާ)

ދެން ލިޔުއްވަނީ:

…ތާޖުއްދީން ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުގެ މައްޗަށް ބުރަވާއިރު ޝައްކެއް ނެތި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގެނީ ރާއްޖެ އިސްލާމްވީ މީލާދީ ގޮތުން 1147 ވަނަ އަހަރު ކަމުގައެވެ.(ކުރީގެ ޙަވާލާ، އެ ސަފުހާ)

ސުވާލަކީ: "11 ވަނަ އަހަރު" ޙަސަން މަނިކަށް ފެނިވަޑައިގަތީ ތާޖުއްދީނުގެ ތާރީޚު ފޮތުގެ ކޮން ނުސްޚާއަކުން ހެއްޔެވެ؟! ޙަސަން މަނިކަށް ޣަލަތި ބައެއް އެނގިވަޑައިގެން ނުވަނީއެވެ.

އަލްފާޟިލް ޙަސަން ތާޖުއްދީން (1661-1727މ.) ޢަރަބި ބަހުން ލިޔުއްވި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚު އެފޮތުގެ އަޞްލުލިޔުމުގެ އަސްލު ކޮޕީ އަދަދެއްގެން ދިޔުމަށްފަހު ފެންނަން ހުރި އެފޮތުގެ އަސްލު ލިޔުމުގެ އެއް ކޮޕީގައި ތަފާތު ހުރި ކޮޕީތަކެކެވެ.(ތާރީޚު ދިރާސާ މަރުކަޒު އާ ބައި ދިރާސާ، ސ22-13)

ޖަޕާނުގެ ޕްރޮފެސަރު ހިކޮއިޗީ ޔަޖީމާ އެޑިޓް ކުރައްވައި 1982 ވަނަ އަހަރު ޓޯކިޔޯގައި ޝާއިޢުކުރެއްވި ޙަސަން ތާޖުއްދީނުގެ ތާރީޚު ފޮތުގައި ވަނީ: ރާއްޖެ އިސްލާމްވީ ބަޣްދާދުގައި ހުންނެވި ޚަލީފާ އަމީރުލްމުއުމިނީން އަލްމުޤްތަފީ ލިއަމްރިﷲ ގެ ޚަލީފާކަމުގައި އެ ޚަލީފާގެ ވެރިކަމުން 16

އަހަރު ވޭތުވެދިޔުމުން ބަދަލުވެއެވެ. (ތާރީޚު އިސްލާމީ ދީބާމަހަލް، އަލްޖުޒުއުލް އައްވަލު، ސ.10). ތަރުޖަމާ ކުރީ އަޅުގަނޑެވެ.

ހަސަން ތާޖުއްދީނު ޢަރަބި ބަހުން ލިޔުއްވި ފޮތުގެ އަސްލުކޮޕީގެ މިހާރު މާލޭގައި ފެންނަން އޮތީ 2 ކޮޕީއެވެ. އެއީ ހިކާއިޓީ ތަޖްމާ ވިދާޅުވާ "ނ" ކޮޕީ އާއި ފޮޓޯކޮޕީއެއް ދަރުބާރުއްޔާގެ ޖަދުވަލު ވަގުތު. އަނެއް ކޮޕީ ނޭޝަނަލް އާކައިވްގެ(ހެރިޓޭޖް ސެކްޝަން) ގައި އެބައޮތެވެ. "ނ" ކޮޕީ އަކީ ޢަރަބި ބަހުން ތާޖުއްދީނުގެ ފޮތް އޮޅިގެން ތަރުޖަމާކޮށްފައިވާ ފޮތުގައި ނޯޓްކުރެވިފައިވެއެވެ. މި "ނ" ކޮޕީ ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ހިޖުރީ އަހަރާއި މަހާ އަދި ދުވަސްވަރު އެކުލެވިގެން ވާ އިރު، ތާރީޚުގެ ފަހުން ލިޔުނު ބައެއް ބަސް - މިފޮތުގައި އެބަ ހުރި ބޮޑު ފޮތުގައި ވެސް އެއް ގޮތެވެ.

ދާދި ފަހުން ސިލޯނުގެ އާކައިވްސް ތާޖުއްދީނުގެ ފޮތުގެ ގަނޑެއް ފެނުނެވެ. އެއީ ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ވާހަކަ އޮތް ހިސާބު އޮތް ގަނޑެކެވެ. އޭގައި ވެސް ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ހިޖުރީ އަހަރާއި މަހާ އަދި ދުވަސްވަރު -އަލް މުޤްރީ ޝިހާބުއްދީން ޢަބްދުﷲ ގެ ހަޖަޖާ ކަމުން ކިތައް ވަނަ އަހަރުކަން- އޮޅި ކުރިން ދަންނަވާ ދެ ކޮޕީގައި ވެސް ހަމަ އޮތް ގޮތަށެވެ.

މަޖައްލަތުލް އިސްލާމިއްޔާގައި ޝާއިޢުވި ސިލްސިލާ މަޖުމޫޢާއް (1881-1948) ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚު- މިނަމުގައި ސިލްސިލާ މަޖުމޫނެއް ލިޔުއްވިއެވެ. އެ މަޖުމޫނުގައި ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ވަރަކަ ލިޔުއްވާފައިވަނީ، ހިޖުރައިން 1320 (މީލާދީން1920) ވަނަ އަހަރު ޝާޢިރު އިމާދުއްދީން ރަދުންގެ ރަސްކަމުގައި ދިރުނު ތާރީޚު ލިޔުއްވަމުން އެކުއްދުވި ކަލޭޝިން ލިޔުން ތާރީޚު ފޮތުގައި ލިޔުނު އޮތް ގޮތަށެވެ. އެ މަޖުމޫނުގައި ޝަރަފުއްދީން ލިޔުއްވީ:

...ރަސްގެފާނު އިސްލާމްވެ ވެޖެއިގެތެ... އެއީ ބަރުދަރުގައި ހުންނަވި ޝައިޚު ޝިހާބުއްދީން ޢަބްދުﷲ މި ނަން ކިޔުނު އިސްލާމުންގެ ޝަރީޢަތު ރަސްގެފާނުގެ ރަސްކަމުން އެގާރަ ވަނަ އަހަރެވެ.(މަޖައްލަތުލް

އިސްލާމިއްޔާ2، ސ.4-6). ތަރުޖަމާ ކުރީ އަޅުގަނޑެވެ.

ހަސަން މަނިކު ތާޖުއްދީނަށް ނިސްބަތްކޮށް ކުރައްވައި އެ ތާރީޚަށް "އެގާރަ ވަނަ އަހަރު" ނަންދީފައިވާ އެ ދެބައިވަރު ބަސްއިން ޝަރަފުއްދީނުގެ މަޖުމޫނުން ނަގާފައެވެ. އެ ކަލޭޝިން ތާރީޚު ލިޔުނު ގޮތް ދިރުނު ތާރީޚު ކަލޭފުޅު ޝަރަފުއްދީން ތާރީޚު ލިޔުމާ ހިސާބުއް ގޮތަށް ނުވެއެވެ. ގޮތް ފުރިހަމަވެސް އަދި ރަސްގެފާނާ ހަމައިންނެވެ. މިގޮތުގެ އަސްލު ވެސް އާކައިވްގައި އެބައޮތެވެ. އަދި ގ.އާކައިވްގައި ވެސް އެބައޮތެވެ. އެ ދެ ގޮތް ވެސް އަޅުގަނޑު ދެކިމެވެ. އެ ދެ ގޮތުގައި ވެސް އެ ހިސާބު ނުވެއެވެ. ފުރިހަމަ ވެސް ހަމަ ކަލޭފުޅު ގޮތުގައި ވާ ހިސާބުންނެވެ.

ޝަރަފުއްދީނުގެ ދިރުނުވާ ގެދަ ބަރުސް ކަލަން އެނގޭނީ ދިވެހިތާރީޚު- ގެ އަސްލު ކަމަށްވާ ޖަލާބަ ކަލޭ ފުރިހަމަވުނެވެ. ހަމަޝަރަފުދު އެ ކަލޭގައި ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ހިޖުރީ އަހަރާއި މަހެ އޮތްގޮތް އެނގިގެންނެވެ.

މިހާތަނަށް ފުރިހަމަވާ ހަސަން ތާޖުއްދީނުގެ ތާރީޚު ގޮތުގެ ހުރިހައި ކަލޭގައި ވެސް ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ހިޖުރީ އަހަރާއި މަހެ އެއްގޮތެވެ. އެއީ 548 ވަނަ އަހަރުގެ ރަބީޢުލްއާޚިރު މަހެވެ. އަދި މި ތާރީޚު ޝިހާބުއްދީން ރަދުން(ރަސްކަލަން 1340-1348) ބަޔާއްޖެއި ދުވަހާ މުޅިން އެއްގޮތެވެ. އަދި އޭގެ 329 އަހަރު ފަހުން އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު (ރަސްކަލަން 1648-1687) މިހުރާބުގެ ދޮރުގެ ވައްޓަފާޅު ބިތުގައި ދިރުނު ދިރުމުގައި -އެއީ ދުވާގެ ދިރުމުގެ ނަކަތުއް- ވާ ތާރީޚާ ވެސް އެއް ގޮތެވެ.

މިބަހުސްގައި އަސްލަކީ ރާއްޖެ އިސްލާމުވި ތާރީޚެވެ. އަދި، އެއީ ބަރުދަރުގައި ހުންނަވި ޝައިޚު އަބުލްބަރަކާތު ޔޫސުފް ޝިހާބުއްދީން ޢަބްދުﷲ ގެ ހިޖުރަތްކޮށް "މިތައް ވަނަ އަހަރެވެ" ދިރުނުގައި އޮވެސް އިސްތަރު ތަފްސީލުތައް ގޮތުންނެވެ. އެ ތާރީޚު -އެދުވަސްވަރު- ހަމަކަން ދިނުމަށެވެ. ވިމާ މި ދިރާސާގައި "އަސްލު" ނުވާތީ ދުކާނުލައި އޭގެ "ފަތުރު" ގައި ހިފައި ތިމާގެ ބަހުގެ އޭގެ މައްޗަށް ބިނާ ކުރުމަށް ދިރާސާ ކުރުމުގެ ގޮތަށް ނުނެވެ. އަދި ރާޖެކަށް ހަމައެއްވެސް ނުނެވެ. ނަމަވެސް ހަސަން މަނިކު ހެޔޮ އެދުމެއް އޮންނަނެވެ.!